

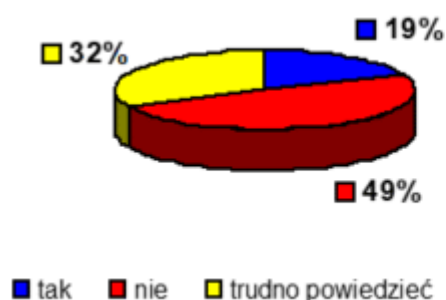
Lokalne trudności związane z reformą szkolnictwa

25 października 2025

Każda reforma, niezależnie od tego czego dotyczy, napotka podczas realizacji nieprzewidziane trudności. Jest rzeczą naturalną, iż nie sposób przewidzieć wszystkiego. Wiele rzeczy – w praktyce – okazuje się niewykonalnych, chociaż „na papierze” wyglądały całkiem realnie. Gdy weszła w życie reforma oświaty pojawiły się więc problemy, których twórcy reformy nie przewidzieli.

Badania CBOSu ukazują jakiego typu problemy wystąpiły. Niewielu badanych (6%) przyznaje, że w ich miejscu zamieszkania, gminie reforma przyniosła coś dobrego uczniom, nauczycielom lub szkole. Trzy razy więcej osób (19%) dostrzega natomiast problemy związane z wprowadzaniem reformy. Bardzo wysoki jest ponadto odsetek badanych, którym trudno jest odpowiedzieć na to pytanie (odpowiednio 32% i 43%). Widać więc, że ankietowani słabo orientują się w tym, jak przebiega reforma w ich społeczności lokalnej.

Rys. 1.10. Czy w Pana/i miejscu zamieszkania, Rys. 1. 11. Czy w Pana/i miejscu zamieszkania gminie pojawiły się jakieś problemy, trudności gminie, reforma szkolnictwa przyniosła już coś związane z reformą? dobrego uczniom, nauczycielom lub szkołom?

Źródło: CBOS (2000)

W porównaniu z sytuacją sprzed wprowadzenia reformy (czerwiec '99) opinie dotyczące lokalnych problemów polaryzują się – ubyło osób niemających poglądu w tej sprawie, przybyło natomiast zarówno tych, którzy twierdzą, że pojawiły się trudności, jak i zaprzeczających temu (Por. Tab. 1. 4)

Tab. 1. 4. Problemy, trudności związane z reformą szkolnictwa

Czy w Pana(i) miejscu zamieszkania, gminie pojawiły się jakieś problemy, trudności związane z reformą szkolnictwa?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	III 1999	VI 1999	II 2000	Zmiany
	w procentach			
Tak	21	14	19	+5
Nie	33	43	49	+6
Trudno powiedzieć	46	43	32	-11

Źródło: CBOS (2000)

Ponieważ pierwsze doświadczenia związane z wdrażaniem reformy mają szczególne znaczenie dla powodzenia całego przedsięwzięcia, w raporcie CBOSu przytoczonych jest większość respondentów. Zadano pytanie otwarte, co umożliwiło ankietowanym spontaniczną, wyczerpującą wypowiedź na ten temat.

Do najczęściej wymienianych należą problemy związane z tworzeniem nowej sieci szkół. Badani przede wszystkim zwracają uwagę na likwidację małych szkół podstawowych. Wiąże się z tym cały kompleks spraw dotyczących lokalizacji oraz regionalizacji szkół. Wypowiedzi na ten temat są bardzo emocjonalne, odzwierciedlają bowiem nastroje społeczności lokalnych, które walczyły (i w wielu wypadkach nadal walczą) [11] o istnienie szkół i ich korzystną sieć – badani relacjonują więc przebieg konfliktów, strajków rodziców, nauczycieli i uczniów, burzliwe negocjacje z władzami lokalnymi (27%).

Tab. 1. 5. Odpowiedzi ankietowanych, którzy dostrzegają problemy związane z reformą szkolnictwa

<p>Jakie problemy, trudności związane z reformą szkolnictwa pojawiły się w Pana(i) miejscu zamieszkania, w gminie? N=206</p>	
<p>Problemy związane z tworzeniem nowej sieci szkół:</p>	<p>27%</p>
<p>Problemy z dowożeniem dzieci do szkoły, odległości – brak dowozu dzieci, transport do szkoły zapewniono tylko w jedną stronę, dzieci wracają bez opieki, dziecko będzie miało dwie przesiadki autobusem, awarie samochodów, dzieci spędzają za dużo czasu poza domem bez wyżywienia</p>	<p>26%</p>
<p>Problemy finansowe – brak pieniędzy na reformę, na szkoły, na oświatę – ogólnie i na konkretne cele, np. na szkolnictwo specjalne, remont, zajęcia pozalekcyjne oraz na cele wymienione w innych punktach</p>	<p>23%</p>
<p>Problemy lokalowe</p>	<p>19%</p>
<p>Problemy związane z wyposażeniem szkół – brak zapowiadanych pomocy dydaktycznych, naukowych, komputerów, laboratoriów, sali gimnastycznej, świetlicy, słabe wyposażenie pracowni, brak sprzętu sportowego i innego, brak łazienek</p>	<p>10%</p>
<p>Problemy związane z nowymi programami, ocenami i podręcznikami</p>	<p>10%</p>
<p>Problemy dotyczące nauczycieli – niskie kwalifikacje, brak przygotowania, nie realizują programów, nie mogą sobie z tym poradzić, brak nauczycieli do języków obcych, brak pieniędzy w gminie na zatrudnienie wykwalifikowanych nauczycieli, zwalnianie nauczycieli w związku z likwidacją szkół</p>	<p>10%</p>
<p>Krytyczne wypowiedzi ogólne, typu: bałagan, dezorganizacja, chaos, trudności organizacyjne, niedopracowana, nieprzygotowana reforma</p>	<p>5%</p>
<p>Inne, np. różne traktowanie dzieci wiejskich i miejskich, znacznie gorsze warunki niż w mieście</p>	<p>2%</p>

Trudno powiedzieć	1%
-------------------	----

Źródło: CBOS

Obok uwag krytycznych pojawiły się także opinie pozytywne na temat reformy edukacji. 63 respondentów (spośród 1100 pytanych) wymienia pozytywne skutki reformy edukacji. „Trzeba jednak przyznać, że wypowiedzi ich są pełne satysfakcji z lokalnych osiągnięć oraz nadziei na dalszy pomyślny przebieg reformy. Świadczy o tym choćby taka wypowiedź (przytoczona w całości): *Nasza gmina doprowadziła do wybudowania szkoły, zapewniła autobus dowożący uczniów z okolicy, wójt dba o wyposażenie, dobrze zorganizowane drugie śniadanie, zupy, obiady – oby tak dalej*” [2]

Tab. 1. 6. Odpowiedzi ankietowanych, którzy dostrzegają korzyści związane z reformą szkolnictwa

Co dobrego przyniosła reforma szkolnictwa uczniom, nauczycielom lub szkołom w Pana(i) miejscu zamieszkania, gminie? N=63	
Wprowadzenie informatyki, komputerów, nauki języków obcych, poprawa poziomu nauczania:	39%
Poprawa warunków nauki – nowe, wyremontowane budynki szkolne, zadbane otoczenie szkoły, odpowiedni transport dzieci, zorganizowane dożywianie – stworzenie dobrej bazy materialnej, świetlicy, ma być budowana sala gimnastyczna, uporządkowano podwórko szkolne – zadbano o skocznie, bramki i kosze, gmina doprowadziła do wybudowania szkoły, zapewniła autobus dowożący uczniów z okolicy, wójt dba o wyposażenie, dobrze zorganizowane drugie śniadanie, zupy, obiady, lepiej zorganizowane dożywianie, ładne stołówki, szkoła mojego dziecka została odciążona – gimnazjum mieści się gdzie indziej	26%
Zmiany w nauczaniu, wychowaniu, ocenianiu:	18%

Pozytywne zmiany dotyczące kadry nauczycielskiej – podnoszenie kwalifikacji nauczycieli, większa staranność przy wykonywaniu zawodu, poważniej traktują swoje obowiązki, możliwość doboru wykwalifikowanej kadry, więcej pieniędzy dla nauczycieli, stopniowanie pensji dla nauczycieli, przybyło miejsc pracy dla nauczycieli	14%
Wzrost roli samorządu lokalnego i rodziców w szkolnictwie – większy wpływ gminy na szkołę, gmina otrzymała większe dofinansowanie, większa dbałość społeczeństwa o miejscową szkołę, większy udział rodziców i ich zaangażowanie	4%
Inne, stwierdzenie faktów oczywistych (np. powstały gimnazja), a także wypowiedzi aprobujące te elementy reformy, które jeszcze nie weszły w życie – egzaminy końcowe, dobre wyniki w nauce – możliwość kontynuacji nauki	12%
Trudno powiedzieć, nic ciekawego	7%

Odsetek zgłaszających trudności rośnie wraz z wykształceniem badanych – wśród osób z wyższym wykształceniem wymienia je prawie jedna trzecia (31%), a wśród mających wykształcenie podstawowe – tylko jedna ósma (13%). Ponadto ludzie najgorzej wykształceni (podobnie jak najstarsi) częściej niż inni mają kłopoty z udzieleniem odpowiedzi w tej sprawie. Można przypuszczać, że czują się oni mniej kompetentni w ocenie problemów szkolnictwa. Nie dotyczy to jednak ogółu ludności wiejskiej, która zgłasza trudności częściej (24%) niż mieszkańcy miast. Społeczność wsi ma zapewne łatwiejszy dostęp do informacji o tym, co się dzieje w lokalnej szkole. Nasilenie sygnalizowanych przez nią problemów wynika jednak raczej z faktu, że reforma najwięcej zmienia właśnie w środowiskach najbardziej zaniedbanych pod względem edukacyjnym, a do takich niewątpliwie należy polska wieś.

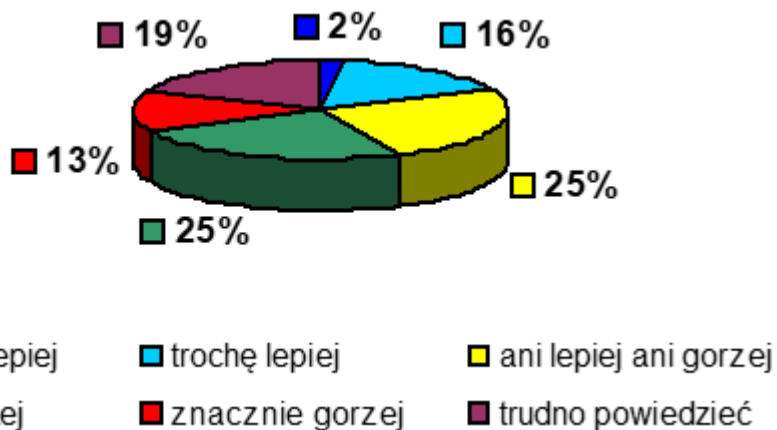
W rok od wprowadzenia reformy szkolnictwa CBOS przeprowadził po raz pierwszy badania na temat poparcia wobec już

wprowadzonej reformy. Wyniki przedstawia Tab. 1.7.

Tab. 1.7 [3] Opinie na temat funkcjonowania szkolnictwa

Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie szkolnictwo funkcjonuje lepiej czy też gorzej niż przed wprowadzeniem reformy?	Wskazania respondentów według terminów badań							
	VI 2000		X 2000		I 2001		VI 2001	
	w procentach							
Znacznie lepiej	1	16	1	12	2	14	2	18
Trochę lepiej	15		11		12		16	
Ani lepiej, ani gorzej	23	23	27	27	26	26	25	25
Trochę gorzej	22	35	20	38	24	37	25	38
Znacznie gorzej	13		18		13		13	
Trudno powiedzieć	26	26	23	23	23	23	19	19

Rys. 1. 12. Funkcjonowanie szkolnictwa w porównaniu z okresem przed wprowadzeniem reformy

Źródło: CBOS (2001)

We wszystkich grupach społeczno-demograficznych częstsze są opinie wskazujące na pogorszenie się funkcjonowania szkolnictwa niż na poprawę, z tym że w każdej z tych grup znaczna część badanych jest zdania, że w zasadzie nic się w tej dziedzinie nie zmieniło. Krytycyzm jest wyraźnie związany z poziomem wykształcenia – im wyższe, tym częstsze oceny negatywne (im niższe, tym częstsze trudności ze sformułowaniem

opinii w tej sprawie – ma je np. co trzeci badany z wykształceniem podstawowym). Dezaprobatę zdecydowanie najczęściej wyrażają osoby z wyższym wykształceniem, co w przełożeniu na grupy społeczno-zawodowe oznacza przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji oraz pracowników umysłowych niższego szczebla. Okazuje się jednak, że równie krytyczni w tej sprawie są rolnicy.

Opisane ogólne oceny świadczą o tym, że w ostatnich latach w społeczeństwie nasila się negatywna opinia o szkolnictwie, utrzymuje się także znaczny krytycyzm w stosunku do reformy edukacji.

Reformy systemu oświaty w Polsce od zawsze budziły liczne emocje, a ich wprowadzanie wiązało się z różnorodnymi konsekwencjami zarówno na poziomie krajowym, jak i lokalnym. Zmiany strukturalne, programowe czy organizacyjne, choć często uzasadniane potrzebą modernizacji i dostosowania systemu edukacyjnego do współczesnych wyzwań, niosą ze sobą także szereg trudności, z którymi muszą mierzyć się samorzady, szkoły, nauczyciele, uczniowie i rodzice. Lokalne problemy wynikające z reform szkolnictwa mają charakter wielowymiarowy – dotyczą infrastruktury, finansów, organizacji pracy szkół, a także aspektów społecznych i psychologicznych związanych z adaptacją do nowych warunków.

Jednym z najpoważniejszych wyzwań na poziomie lokalnym jest **niedostosowanie infrastruktury szkolnej** do wymagań wynikających z reform. W wielu gminach i powiatach reforma edukacji, zwłaszcza ta z 2017 roku, polegająca na likwidacji gimnazjów i powrocie do ośmioletniej szkoły podstawowej, spowodowała znaczne trudności organizacyjne. Budynek gimnazjalne często nie znalazły nowego przeznaczenia, co doprowadziło do ich częściowego opuszczenia lub konieczności kosztownej adaptacji. Jednocześnie szkoły podstawowe, które musiały przyjąć większą liczbę uczniów, stanęły wobec problemu braku sal lekcyjnych, pracowni i zaplecza socjalnego. W mniejszych miejscowościach szczególnie dotkliwy był brak

środków na modernizację lub rozbudowę szkół, co w praktyce prowadziło do pogorszenia warunków nauki.

Kolejnym istotnym problemem lokalnym była **reorganizacja kadry nauczycielskiej**. Reforma strukturalna wymusiła zmiany w zatrudnieniu nauczycieli, zwłaszcza tych pracujących w gimnazjach. W wielu przypadkach doprowadziło to do redukcji etatów, konieczności przenoszenia nauczycieli do innych placówek lub łączenia stanowisk w kilku szkołach. Taka sytuacja wywołała niepewność zawodową, napięcia w środowisku nauczycielskim i trudności w utrzymaniu wysokiej jakości nauczania. Samorządy lokalne, będące organami prowadzącymi szkoły, musiały podejmować decyzje dotyczące przydziału etatów, co nierzadko rodziło konflikty i niezadowolenie wśród pracowników oświaty.

Nie bez znaczenia pozostaje również aspekt **finansowy reformy**. Zmiany w strukturze systemu oświaty pociągają za sobą ogromne koszty, związane zarówno z adaptacją budynków, jak i zakupem nowych pomocy dydaktycznych, dostosowaniem programów nauczania czy szkoleniem kadry. Choć środki na oświatę w dużej mierze pochodzą z subwencji oświatowej, to jednak wiele kosztów spoczywa na samorządach. W gminach o ograniczonych budżetach często prowadziło to do trudnych decyzji finansowych, ograniczania wydatków na inne cele publiczne lub nawet do zadłużenia. Brak odpowiedniego wsparcia finansowego z poziomu centralnego pogłębiał dysproporcje pomiędzy bogatszymi a uboższymi regionami, co skutkowało nierównościami w jakości edukacji.

Znaczącym wyzwaniem okazała się również **organizacja pracy szkół w okresie przejściowym**. Wprowadzenie reformy wymagało dostosowania planów nauczania, rozkładów zajęć i arkuszy organizacyjnych do nowych ram programowych. W wielu miejscowościach szkoły musiały pracować w systemie zmianowym, co oznaczało prowadzenie lekcji do późnych godzin popołudniowych. Zjawisko to było szczególnie uciążliwe dla uczniów najmłodszych, dla których nauka w godzinach

popołudniowych stanowiła obciążenie psychiczne i fizyczne. Również nauczyciele musieli dostosować się do nowych warunków, co często skutkowało przeciążeniem i spadkiem motywacji do pracy.

Nie można pominąć także **społecznych i psychologicznych skutków reformy**. Likwidacja gimnazjów i konieczność przenoszenia uczniów do nowych placówek wprowadziły dezorganizację w środowiskach szkolnych. Uczniowie musieli adaptować się do nowych warunków, zespołów klasowych i nauczycieli, co w wielu przypadkach wpływało negatywnie na poczucie bezpieczeństwa i stabilności. Również rodzice wyrażali niepokój związany z niepewnością organizacyjną oraz brakiem jasnych informacji dotyczących przyszłości szkół w ich miejscowościach. Na poziomie lokalnym pojawiały się konflikty i protesty, wynikające z obaw o jakość nauczania, likwidację miejsc pracy czy zamykanie placówek edukacyjnych.

Kolejnym problemem była **niespójność między nową podstawą programową a realnymi możliwościami szkół**. Reformy wprowadzane odgórnie często nie uwzględniały zróżnicowanych warunków lokalnych – zarówno infrastrukturalnych, jak i społecznych. W wielu miejscach brakowało odpowiednich środków dydaktycznych, nowoczesnych technologii czy specjalistów do realizacji nowych treści. Szkoły musiały improwizować, dostosowując się do wymagań reformy w ograniczonych warunkach. Nauczyciele, często niedostatecznie przygotowani do pracy z nowymi programami, musieli samodzielnie opracowywać materiały i strategie dydaktyczne, co zwiększało obciążenie i stres zawodowy.

Warto również zwrócić uwagę na **problemy transportowe i logistyczne**, które dotknęły głównie społeczności wiejskie. W wyniku zmian organizacyjnych część uczniów musiała dojeżdżać do szkół oddalonych o wiele kilometrów od miejsca zamieszkania. W wielu gminach brakowało odpowiednio zorganizowanego transportu szkolnego, co stanowiło barierę w dostępie do edukacji i utrudniało codzienne funkcjonowanie rodzin. Dodatkowo zwiększone koszty dowozu uczniów obciążały

budżety samorządów, pogłębiając istniejące problemy finansowe.

Nie bez znaczenia pozostaje również aspekt **komunikacji między władzami centralnymi a lokalnymi**. Reformy edukacyjne w Polsce często były wprowadzane w pośpiechu, bez wystarczających konsultacji z samorządami, które są bezpośrednio odpowiedzialne za prowadzenie szkół. Brak dialogu, niejasne wytyczne oraz częste zmiany przepisów powodowały chaos organizacyjny i niepewność co do sposobu wdrażania reformy. Samorzady musiały podejmować decyzje w krótkim czasie, nie mając pewności co do długofalowych skutków zmian.

Jak widać z badań, **lokalne trudności związane z reformą szkolnictwa** mają charakter kompleksowy i wynikają z konieczności dostosowania się do ogólnie wprowadzanych zmian w warunkach ograniczonych zasobów. Wpływają one na funkcjonowanie szkół, warunki pracy nauczycieli, jakość edukacji oraz życie społeczności lokalnych. Wiele z tych problemów wynika nie tyle z samej idei reformy, ile ze sposobu jej wdrażania – zbyt szybkiego tempa, braku konsultacji i niedostatecznego wsparcia finansowego. Współczesne doświadczenia pokazują, że skuteczność reform edukacyjnych zależy w dużej mierze od współpracy między administracją centralną a lokalną, a także od uwzględnienia specyfiki regionalnej i potrzeb konkretnych środowisk. Tylko wtedy możliwe jest wprowadzenie zmian, które nie będą źródłem dezorganizacji, lecz przyczynią się do realnej poprawy jakości edukacji w Polsce.

[\[1\]](#) Nie bez powodu wiele wypowiedzi formułowanych jest w czasie teraźniejszym, z doniesień prasowych wynika bowiem, że do końca lutego br. ma się rozstrzygnąć los około 3 tys. szkół podstawowych oraz 900 gimnazjów, w których uczy się mniej niż 50 uczniów (a według MEN powinno ich być co najmniej 150).

[\[2\]](#) www. CBOS.pl, 29,12,2002.

[3] Opinie na temat reformy edukacji silnie wiążą się z poglądami politycznymi – negatywną ocenę zmian w szkolnictwie najczęściej odnotowujemy u osób o lewicowej orientacji, pozytywną natomiast – u badanych, którzy mają prawicowe poglądy. Poziom poinformowania o sprawach edukacji nie różnicuje merytorycznych opinii na ten temat, choć osoby, które nie mają na co dzień styczności z problemami szkolnictwa, znacznie częściej niż inne nie potrafią ocenić zmian spowodowanych reformą.

Jeśli potrzebujesz pomocy w pisaniu nowej pracy z pedagogiki, to polecamy serwis [pisanie prac z pedagogiki](#) - fachowa pomoc w pisaniu prac.